

pouští do zajímavých systematicko-teologických odboček (trojí použití zákona, trojí úřad Kristův apod.); zaujme nás i pasáž o tzv. M-kulturách. Jde o stanoviska k problémům v oblastech jako jsou: malířství, múzy, muzea, muzika, móda, masky a mimové (=divadlo), memoria (= pěstování dějinné paměti), mecenášství, media atd.

Knihu není třeba číst od A až po Zet. Ale poslouží velmi dobře jako rukověť při prvním ohledání etické problema-

tiky. Škoda jen, že odkazy na četné autory, s nimiž se setkáváme v textu, nejsou uvedeny souhrnně. Jen náhodou jsme proto narazili i na citát z knihy *J. M. Lochmana, Wegweisung der Freiheit* (str. 179). Ze záložky se dovídáme, že *Friedrich Thiele* (1926) je autorem jiné příručky, tentokrát pro theology: *Leitfaden der Dogmatik für Nichttheologen* (1978). Nenabízí se tady našim systematickům napsat také Opožděnou recenzi?

Jakub S. Trojan

HERMENEUTICKÁ PŘÍRUČKA K ELIÁŠOVI

Klaus Grünwaldt, Harald Schroeter (Hg.), Was suchst du hier, Elia? Ein hermeneutisches Arbeitsbuch, edice Hermeneutica Nr. 4, CMZ-Verlag, Rheinbach-Merzbach 1995, 422 stran (ISBN: 3-87062-020-X).

Hermeneutický institut Evangelické teologické fakulty Rýnské univerzity Friedricha-Wilhelma v Bonnu vydal jako čtvrtý svazek své edice *Hermeneutica* (díleční řada *Biblica*) pozoruhodnou příručku, která jistě potěší širokou škálu uživatelů. Vedle těch, kdo chtějí sledovat problematiku hermeneutickou, si na své přijdou pochopitelně zejména biblisté, ale i praktičtí teologové, pedagogové, historikové či uměnovědci, stejně jako mnozí, kdo s biblickými látkami pracují aplikačně. Tento sborník nabízí vydatnou pastvu každému, kdo dovede ocenit dobrý faktografický materiál, reflektující studie a inspirující podněty.

Záměrem tohoto obsáhlého sborníku je zachytit *dějiny působení* a *dějiny užívání* (die reichhaltige Wirkungs- und Gebrauchsgeschichte) eliášovských látek ve velmi širokém spektru (od ohlasů

v biblické tradici starozákonní i novozákonní, recepcí v judaismu, islámu, starokřesťanské literatuře, přes středověké a reformační ohlasy až po doklady užití těchto látek v 19. a 20. století), demonstrovat přitom ve vsí pestrosti škálu současných způsobů zpracování a interpretace (zejména novější hermeneutické přístupy) a uvést na několika typických příkladech konkrétní zpracování pro běžné aktuální užití.

Sborník je přehledně rozčleněn do pěti velkých oddílů. V prvním jsou představeny eliášovské starozákonní oddíly v běžném pojetí historicko-kritické exegeze. Velmi instruktivní je úvodní studie z pera hlavního editora, podávající ve stručném nárysu dějiny biblického bádání o těchto látkách (*Elia zeitgeistlich – Eine kleine Forschungsgeschichte*). Druhý oddíl sborníku zahrnuje největší počet příspěvků (jedenáct

z dvaadvaceti) a očividně tvoří obsahové těžiště publikace. Ve vyvážené škále pojednává hlavní směry dějin působení eliašovských látek. Obdobný způsob zpracování (autoři jsou vesměs pracovníci či spolupracovníci Hermeneutického institutu v Bonnu a do jisté míry tvoří skupinu obdobně orientovaných badatelů) poskytuje možnost sledovat jak kontinuitu určitých motivů a rysů eliašovského podání (zejména typu *Elia redivivus*, navazujícího na Mal 3,23), tak i svéráz jednotlivých kontextů, v nichž eliašovské látky našly svůj dopad, a rozmanité typy jejich uplatnění. Zvláštní pozornost českého čtenáře jistě vzbudí samostatná kapitola o *Clamores Eliae* Jana Amosa Komenského (132–144), jež věcně navazuje na nárys recepce eliašovských motivů v luterské reformaci (*Eliae redivivi – Luther, Müntzer und der Prophet Elia. Zur Eliadeutung in der Reformationszeit*, 124–131). Třetí oddíl sborníku je nadepsán *Současné vykladačské metody* a jeho záměrem je demonstrovat na několika příkladech škálu soudobých hermeneutických a metodologických přístupů v pestrosti jejich východisek i divergenci jejich výsledků. Výběr ukázek je jistě reprezentativní, nikoli úplný. Vedle sebe tu najdeme systematicko-teologickou topografii látek, semiotickou analýzu textu (pod vtípným titulem *Eliáš a Greimas na Karmelu*, 196–212), studii neostrukturalistické ‚*Re-lecture*‘, interpretaci psychoanalytickou, feministicko-teologickou a příklad interpretace z pozic latinsko-americké teologie osvobození. V těchto kapitolách nenajdeme žádná metodologická překvapení či objevy nových přístupů; hodnota této části je v tom, že na metodicky rozmanitěm zpracovávání *těže*

látky dává vyniknout hermeneutickému profilu jednotlivých přístupů a umožňuje porovnat jejich výsledky. Čtvrtý oddíl zpracovává recepci eliašovských látek v oblasti umění. Tato část přináší velmi pozoruhodné pohledy na interpretaci biblických látek (mezi biblisty často neprávem opomíjené). Vedle zpracování obvyklých oblastí umění (Eliáš ve výtvarném umění [267–282], Eliáš v německé literatuře [283–294], Eliáš v hudbě [295–30]) jsou zde i studie o Eliášovi v popmusic (*Sounds of Silence. Popmusikalische Kontrapunkte*, 308–319) a kabaretu (*Elia im Kabarett*, 320–330). Poslední, pátý oddíl předkládá sedm ukázek, jak lze užít eliašovské látky v nejběžnějších formách křesťanské církevní a školní praxe (v kázání, liturgii, katechezi dětí a dospělých, výuce náboženství, poimenice; řadu končí ukázka bibliodramatu). Tato část obsahuje nejen řadu nápadů a praktických postřehů, ale také poměrně soustavnou hermeneutickou a interpretační reflexi a průběžnou argumentaci k jednotlivým aplikačním rozhodnutím. Tím tato ‚praktická‘ část nejen vhodně doplňuje předešlé studie, nýbrž tvoří integrální vyústění, jež dotváří hlavní linii sborníku.

Publikace vynikajícím způsobem dokládá, jak podnětné je sledovat dějiny působení a proměny interpretací biblické látky v různých historických a žánrových kontextech. Zejména biblistům, zavalovaným přemírou historicko-kritických studií, sledujících převážně ‚dějinné předlohy‘ biblických látek (více či méně hypotetické dřívější podoby jednotlivých složek a vrstev předkanonické tradice), přináší tento opačně orientovaný přístup (sledující dějinné působení tradic v post-kanonické době)

mnoho inspirativního. Při vší multidiscipinární a multiperspektivní pestrosti nachází sborník pevnou osnovu ve své zřetelné tématické ose – biblické postavě Eliáše (či volněji: pojednávání eliášovských látek). Díky ní tvoří tato pestrá paleta rozmanitých studií přehlednou příručku pro uživatele řady oborů.

Formální úpravu jednotlivých studií i knihy jako celku ctí přehlednost a čistota provedení, dobrá grafická úprava (včetně grafů či hebrejských termínů v kvadrátním písmu). Důkladný odkazový aparát pod čarou a spolehlivé bibliografické údaje umocňují užitnou hodnotu této publikace. Jmenný rejstřík a rejstřík biblických citací (Starozákonní knihy řazeny podle palestinského kánonu [Tóra – proroci – spisy]; nakonec však přiřazeny i knihy deuterokanonické!) pak vhodně dotváří základní výbavu knihy, jež chce být pracovní „příručkou“ (*Arbeitsbuch*; viz podtitul). Na věcný rejstřík editoři celkem zdůvodněně rezignovali (viz 401, pozn. 1).

Na závěr budiž ještě uvedeno, že je tento sborník věnován dvěma význam-

ným starozákoníkům a čelním pracovníkům Hermeneutického institutu Evangelické teologické fakulty v Bonnu – prof. Horstu Seebassovi a prof. Werneru H. Schmidtovi, oběma k jejich loňským šedesátinám. Jako multidisciplinární dílo jejich mnoha spolupracovníků, asistentů a žáků, kteří si předsevzali v rozhovoru jednotlivých oborů a na konkrétním dílčím materiálu demonstrovat přístup a postupy, které právě H. Seebass a W. H. Schmidt pro projekty svého Hermeneutického institutu formulovali, představuje tento sborník jeden z nejpozoruhodnějších „Festschriftů“ v biblistice posledních let.

Summa: Jak z hlediska edičního záměru, tak z hlediska provedení představuje tento sborník velmi zdařilou publikaci, jež si nepochybně najde mnoho vděčných uživatelů. Jest si jen přát, aby podobných příruček – bohatých na materiál, důsledných v metodě, zřetelných v reflexi a inspirativních pro aplikaci – byly knihovny plné.

Martin Prudký